

בס"ד

תחל שנה וברכותיה

לראש השנה

תמצית מתוך חוברת שיחותיהם
של ראש הישיבה הרב אליהו רחמים זייני
ושל הרב הננאל עמי ישראל זייני

עורך: הרב הננאל עמי ישראל זייני

ניתן להשיג בישיבה הגבוהה-הסדר בחיפה

רח' הניתה 96 ת.ד. 3488

טל: 04-8121048 פקס: 04-8121043

www.orvishua.org.il E-mail: orvi@zahav.net.il

© כל הזכויות שמורות למחבר

תוכן

- 3 ..... מהלכות ליל ראש השנה
- 4 ..... סימנא מילתא היא ומנהגי הסדר
- 8 ..... סדר ליל ראש השנה

מהלכות ליל ראש השנה

- א. הנוהגים לאכל ראש כבש, יקפידו לקנותו במקום שיש בו פיקוח הגון על הכשרות, וישימו לב לקיומו של חותם כשרות על הלשון.
- ב. המנהג הנכון הוא, לקיים את הסדר לאחר ברכת המוציא. והנוהגים לקיימו לפני ברכת המוציא, כדי להרבות בברכות, יש להם על מה שיסמוכו. וגם הנוהגים לקיים את הסדר לאחר ברכת המוציא, צריכים לברך על פירות העץ, שאינם נפטרים בברכת המוציא.
- ג. מצוה לטבול את פרוסת המוציא במלח, גם בראש השנה. ויש נוהגים לשים דבש על פרוסת המוציא, ויש נוהגים לטובלה בסוכר.
- ד. יש להקדים פרי משבעת המינים לפרי שאינו משבעת המינים, ופרי העץ לפרי האדמה. ויש אומרים שאיזה שירצה יקדים תחילה. ונהגו חלק מהקהילות כדעה הראשונה (תמר, רימון, תפוח, פירות האדמה, דג, ראש), והספרדים נהגו כדעה השניה (כפי הסדר המופיע לקמן). ומי שאין לו מנהג ידוע, ינהג כדעה הראשונה.
- ה. באמירת הבקשות, יבקש בעל הבית בקול, ויענו האחרים אמן. ויכול כל אחד לבקש בעצמו. אך באמירת הברכות, רצוי שכל אחד יברך לעצמו.
- ו. נוהגים להביא פרי חדש, לקידוש בליל שני של ראש השנה, כגון חבושים וזיתים חדשים וכדומה. אך מי שאין לפניו פרי חדש או בגד חדש, אין זה מעכב, ויברך שהחינו בכל זאת, שעיקר ברכת שהחינו הוא על היום טוב.

סימנא מילתא היא ומנהגי הסדר

יסודו של מנהג הסדר בליל ראש השנה, מונח כבר בדברי חז"ל (בריתות ו): "אמר אביי: השתא דאמרת סימנא מילתא היא, יהא רגיל איניש למיכל ריש שתא קרא ורוביא, כרתי, סילקא ותמרי".¹ במילים אחרות, סימן לדבר, אינו מעשה סמלי חסר משמעות עצמית, אלא בעל משמעות עמוקה, שעל ידו ניתן אף להשפיע על המציאות.

על פי דברים אלו אומרים הגאונים (מובא באור זרוע הלכות ראש השנה סימן רנו): "שחקתם שאנו נוחשין נחישות שאנו רגילין ליקח ראשי כבשים בראש השנה ואוכלים דבש וכל מיני מתיקה ואוכלים טיסני עם בשר שמן ואוכלים רוביא דהוא פול המצרי וכרתי ... וזה הניחוש טוב הוא ורובו מיסוד המקרא והגדות".

אלא שחז"ל מזכירים רק את האכילה, ואינם מזכירים את הבקשות הנלוות לאכילה. מקור לאותן בקשות, נמצא בדברי הבית יוסף (אורח חיים סימן תקפג ס"א): "כתב המרדכי בריש ראש השנה, שהיה מנהגו של רבינו האי לומר על כל דבר ודבר, כעין מה שכתב רבינו. ועל הקרא כתב שאומר יקרע גזר דיננו. אבל מדברי רבינו, אין נראה שצריך לומר שום דבר, אלא שם אותם הדברים רומז על הענינים ההם".

---

¹ תרגום: עכשיו שאמרת (=לפי מה שאמרנו בקטע הקודם) שלסימן ישנה משמעות, יהא רגיל אדם לאכול בראש השנה: קרא, רוביא, כרתי, סילקא ותמרים.

ודברים אלו אינם אומרים אלא דורשני: מהו מקומו של מנהג זה? מדוע מנהג זה אינו 'ניחוש', האסור על פי התורה (כפי שאכן נשאלו הגאונים)? מה גם שיש לשאול שאלה קשה יותר: "אם כן יאכל כל דבר אם טוב הוא יהיה כנגד ישראל ואם רע הוא יהיה כנגד שונאי ישראל" (הגהות הרמ"א על הרב מרדכי יומא רמז תשכג בשם האגודה)!

על שאלות אלו עונה השל"ה הקדוש (ראש השנה נר מצוה כא): "ולכאורה יש להקשות במה שכתב² רוביא ירבו זכיותינו, אמת כי לשון רוביא מורה על ירבו, אבל איך נרמז שם שזכיותינו ירבו? דלמא זכיות דעלמא? וכן בכרתי יכרתו שונאינו, איך נרמז שם שונאינו? דלמא חלילה וחס להיפך? אלא הענין הוא, שאין שום רמז באכילת הפרי, רק הפרי הוא סימן שיזכור האדם ויתעורר בתשובה ויתפלל על הדבר הזה. רצוני לומר: כשמים רוביא על שלחנו ואכלו, אז הוא לו למזכיר שיתפלל על שירבו זכיותינו. וכשרואה כרתי, אז הוא למזכיר ורמז שיתפלל על הכרתת שונאינו."

אלא שדבריו עדיין זקוקים לבירור, מפני שלפי דבריו, לשם מה אמרו חז"ל לאכול את אותם המאכלים³? די היה בכך שנבקש את הבקשות!

לשאלה זו נזקק המהר"ל (באר הגולה באר ב): "דבר זה מצאתי שהם תמהים, מפני שנראה להם שהם ניחוש. ודבר זה אינו. שאם כן, יהיה מעשה אלישע ומעשה ירמיה, ענין ניחוש. וזה, שירמיה ציוה

² השלחן ערוך.

³ ואף שבמסכת הוריות (יב.) אמרו חז"ל "למחזי" במקום "למיכל", כבר נהגו כל ישראל לאכול את אותם המאכלים, ומנהגם של ישראל תורה הוא.

לברוך בן נריה⁴ (ירמיה נא, סג-סד): יהיה ככלותך לקרוא את דברי הספר הזה תקשור עליו אבן והשלכתו אל תוך פרת ואמרת ככה תשקע בבל וגו'. וכן ענין אלישע, בהניח זרועו על הקשת (מלכים ב יג, ז): 'ויאמר אלישע ירה ויור ויאמר חץ תשועה לה' וחץ תשועה בארם', ונאמר שם (שם יט): 'ויקצוף עליו איש האלקים ויאמר להכות חמש או שש פעמים אז הכית את ארם עד כלה ועתה שלש פעמים תכה ארם', ולא היה ענין אלישע וירמיה ח"ו ניחוש. והנה דבר זה הוא סימן ואות להיות נגמר הדבר".

"ודבר זה ביאר הרב הגדול הרמב"ן ז"ל, המקובל האלקי אשר אליו לבד נגלו תעלומות חכמה וסודי התורה, וכתב בפירושו לך לך (בראשית יב, ו) וז"ל⁵: 'ודע כל גזירת עליונים⁶ כאשר תצא מכח הגזירה אל פעל דמיון תהיה הגזירה מתקיימת על כל פנים. ולכן יעשו הנביאים מעשה בנבואות כמאמר ירמיהו שצוה לברוך יהיה ככלותך וגו'. וכן ענין אלישע בהניחו זרועו על הקשת ויאמר אלישע ירה וגו'. ולפיכך החזיק הקב"ה את אברהם בארץ, ועשה לו

---

⁴ הציווי המופיע שם הוא לשריה בן מחסיה, ונראה שהוא ברוך בן נריה (ירמיה מה, א) הכותב את נבואותיו של ירמיהו (ירמיה מה-נא), וכך נראה מדברי חז"ל (במדבר רבה פרשה י, ה): "דבר ה' אשר היה אל יואל בן פתואל זה שמואל למה נקרא שמו פתואל שפיתה להקב"ה בתפלתו, מנוח למה נקרא שמו מנוח שזכה לדבר עמו מלאך והנבואה נקראת מנוחה שנאמר ושריה שר מנוחה מלמד שזכה ברוך בן נריה לרוח הקודש כמה דתימא ונחה עליו רוח ה'". וכך גם בדברי הרמב"ן בהמשך.

⁵ השיגאות תוקנו ע"פ דברי הרמב"ן.

⁶ ברמב"ן נאמר במקום זאת: 'עירין'.

דמיונות בכל העתיד להעשות בזרעו והבן זה, עכ"ל הרב הגדול⁷.
ודברים אלו הם ברורים.

"ומעתה תדע להבין דברים אלו: כי הדבר הזה הוא חכמה נפלאה - לעשות לגזירה עליונה דמיון וסימן למטה, כדי שתצא לפעל הטוב, ותהי מקיימת הגזירה לטוב. לכך ראוי לעשות סימן ודמיון, כמו שתמצא שעשו הנביאים. וזהו ענין הדמיון, למיכל בריש שתא דברים שיש בהם סימן טוב, כדי שתצא הגזירה לפעל, ואז תהיה הגזירה הטובה מתקיימת. ואין בזה ניהוש, רק⁸ היא הכנה שתצא הגזירה לטובה. והיינו דאמר: 'השתא דאמרת סימנא מילתא' - כי הוא 'מילתא' לענין זה, שעל ידי סימן תצא הגזירה לפעל הטוב. ודברים אלו נעימים ויקרים מפז וכל חפצים לא ישוו בהם".

על מנת שהתפילות והבקשות, שאינן אלא חלק מוקטן של הנבואה, ביטוי קטן לקשר בין הקב"ה לאדם - תתקיימה, יש לתת להן ביטוי בעולם הזה. אין מקום בעולם הזה לאיתערותא דלעילא, לפני שתהיה איתערותא דלתתא.

ועל פי דברים אלו, מסיים השל"ה הקדוש את דבריו (שם): "נמצא, העיקר הוא ההתעוררות והתפלה, ולאחר שהתפלל ואוכל דבר זה אז הוא רושם שתתקיים תפלתו. ... כלל העולה, העיקר הוא התפלה, ודברים אלו המה למזכיר ולהתעורר מלמעלה".

---

⁷ וכן כתבו הגאונים (אוצר הגאונים ראש השנה חלק התשובות סימן צג): "וכן הראה הקב"ה סימן משם הדברים: הראה לנביא מקל שקד, כי שוקד אני. ואף בכמה מקומות יש סימן טוב".

⁸ = אלא.

סדר ליל ראש השנה

תפוח בדבש

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְקֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּחַדֵּשׁ עֲלֵינוּ שָׁנָה
טוֹבָה וּמְתוּקָה מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הָעֵץ:

פתיחת סדר ראש השנה דווקא בתפוח בדבש, הינה דבר מתמיה. שהרי היה צריך להתחיל באחד מחמשת המאכלים המוזכרים בתלמוד.

תשובה לשאלה זו, נוכל לשאוב מדברי הבן איש חי: "ונראה לי, בסייעתא דשמיא, טעם לתפוח בליל ראש השנה: כי התפוח יש בו שלשה הנאות - טעם ומראה וריח, והוא לסימן טוב לבקשתינו שפע הכללי, שהוא בני חיי ומזוני לכל השנה כולה" (הלכות שנה ראשונה פרשת נצבים אות ד). כלומר, התפוח בא לבטא את הבקשה של השפע הכללי מהקב"ה, לשנה זו ולשנים הבאות - "מראשית השנה ועד אחרית שנה"⁹ (עיי' בהעמק דבר דברים יא, יב).

אולם, על פי הסוד, יש הרבה מעבר לכך: "ועוד נראה לי בסייעתא דשמיא טעם אחר, על פי מה שכתוב בווהר הקדוש פרשת שמיני דף מ' בפסוק רפדוני בתפוחים: 'תפוח אפיק חמרא ומכין רעותא [...]

---

⁹ ולא נאמר 'השנה'.

דלא זיזיק חמרא¹⁰. והיינו דאוכלין תפוח אחר יין, כדי שלא זיזיק להם היין. ולכן מנהג בני אדם לתת תפוח לתוך כוס היין וכמו שכתוב בספרים¹¹, וידוע שהיין הם גבורות ונמצא התפוח הוא מבסם הגבורות, ועתה בראש השנה כל מגמתינו הוא לבסם ולמתק הגבורות לכך אוכלין תפוח" (שם). כלומר, התפוח בדבש בא לבטא את המתקת הדין של יום הדין, עליה אנו מתפללים.

התפוח הוא הממתיק את הדין, מפני שעם ישראל נמשל לתפוח (שבת פח): "אמר רבי חמא ברבי חנינא: מאי דכתיב (שיר השירים ב, ג): 'כתפוח בעצי היער וגו'' - למה נמשלו ישראל לתפוח? - לומר לך: מה תפוח זה פריו קודם לעליו, אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע". המתקת הדין הגדולה ביותר, היא לימוד זכות על עם ישראל.

"דתניא: כשעלה משה למרום מצאו להקדוש ברוך הוא שיושב וכותב ארך אפים. אמר לפניו: רבונו של עולם, ארך אפים לצדיקים? - אמר לו: אף לרשעים. אמר ליה: רשעים יאבדו. - אמר ליה: השתא חזית מאי דמבעי לך¹². כשחטאו ישראל אמר לו: לא כך אמרת לי, ארך אפים לצדיקים? אמר לפניו רבונו של עולם, ולא כך אמרת לי אף לרשעים? והיינו דכתיב (במדבר יד, יז): 'ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת לאמר'" (סנהדרין קיא.). הגדלת כחו של הקב"ה, כביכול, מתבטאת בין השאר בכך שהוא יכול למחול לעם קרובו, ואף על פי שאינו ראוי (דעת תבונות אות לו).

¹⁰ תרגום: תפוח מוציא את היין, ומכוון את הרצון שלא זיזיק היין.

¹¹ ברפואה הטבעית, התפוח נחשב כמפיג שכרות ובחילות, סותר רעלים, מרפא מעיים וקלקולי קיבה.

¹² תרגום: תסתכל עכשיו את מה שתצטרך [בהמשך].

אותו עזו הניתן לאלקים, בכך שעל ישראל גאותו (תהלים סח, לה), הוא הגורם לשפע הכללי, שהוזכר לעיל (אור המאיר מגילת אסתר ד"ה בלילה ההוא).

ענין זה בא לידי ביטוי בתפוח, שרומז על שלימותו של עם ישראל¹³, שמצביע על כך שגם הנדחים בארץ מצרים, אותם יהודים הרחוקים מתורה ומצוות (תפארת שלמה פרשת וירא ד"ה וירא אליו), אינם נדחים מתוך הכלל, כיון שאין זה רצוי לפני ה': "אמר רבי אלעזר: עמי הארצות אינן חיים, שנאמר (ישעיהו כו, יד): 'מתים בל יחיו וגו'". תניא נמי הכי: 'מתים בל יחיו' - יכול לכל? תלמוד לומר: רפאים בל יקומו, במרפה עצמו מדברי תורה הכתוב מדבר" (כתובות קיא:). לפי רבי אלעזר, עמי הארץ אינם קמים בתחית המתים, מפני שאינם לומדים תורה.

על דבריו מגיב רבי יוחנן: "אמר ליה רבי יוחנן: לא ניחא למרייהו דאמרת להו הכי¹⁴, ההוא במרפה עצמו לעבודה זרה הוא דכתיב!". על פי רבי יוחנן, הקב"ה אינו מעוניין לשמוע אדם שמלמד חובה על בניו, ואף אם זו האמת. ולכן, יש לפרש את הפסוק רפאים בל יקומו, לא על אלו שאינם לומדים תורה, אלא על אלו שעובדים עבודה זרה.

¹³ תוכן התפוח הוא בעל עשר צלעות ושני קצוות, כנגד שנים עשר שבטי ישראל. ועיין עוד בהיכלות דרבי מאיר הלוי (מאמר פרחי שושנה).

¹⁴ תרגום: לא נח לפני אדונם (=הקב"ה) שאמרת כך עליהם.

פְּרָתִי (כרישה)

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אלקינו ואלקי אבותינו שִׁיפְרֹתוּ אִיכֶיךָ
וְשִׁנְאֶיךָ וְכֹל מִבְּקִשֵׁי רַעַתְנוּ. תָּרַם יָדְךָ עַל צָרֶיךָ וְכֹל אִיכֶיךָ
פְּרָתוֹ:

הנהגים לקיים את הסדר לפני ברכת המוציא יברכו: בְּרוּךְ אַתָּה יי אלקינו מֶלֶךְ הָעוֹלָם
בוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה:

אכילת הכרתי, במבט שטחי, נראית כמשחק מילים: כרתי משום
שיכרתו אויבי ה'. אלא שהסבר כזה קשה מאד: המלה 'כרתי' אינה
בעברית, וכיצד ניתן לומר שיכרתו אויבי ה', על בסיס מילה
בלועזית?

התפילה שיכרתו אויבי ה', תוך אכילת הכרתי, אינה משחק מילים,
אלא קישור עמוק בין התפילה למהותו של הכרתי.

דוד המלך ע"ה אומר בתהילים (צב, ו-ח): "מִה גִּדְלוּ מִעֲשִׂיךָ ה' מְאֹד
עֲמָקוֹ מִחֲשַׁבְתֶּיךָ: אִישׁ בְּעַר לֹא יִדַּע וְכִסִּיל לֹא יִבִּין אֶת זֹאת: בְּפִרְחֵךָ
רְשָׁעִים כְּמוֹ עֵשֶׂב וַיִּצְיָצוּ כָּל פְּעֻלֵי אֲנֹךָ לְהַשְׁמֵדֵם עֲדֵי עַד". דוד המלך
מתאר את גדולת פעולותיו של הקב"ה ועמקות מחשבתו, כדברים
שאדם מן השורה לא יוכל לרדת לעומקם.

"איש בער לא ידע". אדם פשוט אינו מסוגל להבין, שהעובדה
שהרשעים פורחים ומצליחים בעולם הזה כמו עשב, היא מכוונת
לענין אחד - "להשמדם עדי עד", "כלומר, שלא יהיה להם חלק
לעולם הבא שהוא עדי עד" (רד"ק על פסוק ח).

הדימוי בו משתמש דוד המלך, לתאר את צמיחת הרשעים בעולם הזה, את המצב בו רשע וטוב לו, הוא העשב. העשב צומח בקצב מהיר מאד, אלא שאליה וקוץ בה: ככל שהעשב צומח מהר, הוא נובל במהירות רבה יותר: "קול אִמֵר קָרָא וְאָמַר מָה אֶקְרָא כָּל הַבָּשָׂר חֲצִיר וְכָל חֲסֵדוֹ כְּצִיץ הַשָּׂדֶה: יִבֶּשׂ חֲצִיר נִבֵּל צִיץ כִּי רוּחַ ה' נִשְׁבָּה בּוֹ אֲכַן חֲצִיר הָעֵם: יִבֶּשׂ חֲצִיר נִבֵּל צִיץ וְדַבֵּר אֶלְקִינוּ יָקוּם לְעוֹלָם" (ישעיהו מ, ו-ח). במילים אלה, מתנבא ישעיהו, על קול ה' הפונה אליו ואומר לו להכריז, על כך שכל הרשעים יהיו כחציר, וכל החסד שהם עושים אינו אלא כ'ציץ' - עשב הצומח לאחר הגשם. דברים המתייבשים במהירות. דברים שאין להם קיום (עיין ברד"ק על פסוק ו).

ההקבלה בין הבקשה שלנו, לדברי דוד המלך אינה מצטמצמת לנקודה זו בלבד, אלא מתקשרת להמשך המומור: "כִּי הִנֵּה אֵיבִיךָ ה' כִּי הִנֵּה אֵיבִיךָ יֵאבְדוּ וְתִפְרְדוּ כָּל פְּעֻלֵי אָנֹן" (תהילים צב, י). פירוד זה, המתייחס לאויבי ה', אינו אלא הכריתה אותה אנו מבקשים, גם כן ביחס לאויבי ה' (עיין מצודת דוד שם).

"וְתָרַם כְּרָאִים קָרְנֵי" (שם פסוק יא), יאמר עם ישראל לעתיד לבא (עיין בראש השנה לא. וברד"ק על פסוק א), כאשר "תָּרַם יָדְךָ עַל צַרֶיךָ וְכָל אֵיבִיךָ יִכְרְתוּ" (מיכה ה, ח).

החציר, המופיע בנבואת ישעיהו, הוא הכרתי המופיע על שולחננו בראש השנה. "זִכְרֵנוּ אֶת הַדָּגָה אֲשֶׁר נֹאכַל בְּמַצְרִים חֲנֹם אֶת הַקֶּשְׂאִים וְאֶת הָאֲבִטְחִים וְאֶת הַחֲצִיר" (במדבר יא, ה). מילים אלו האחרונות, מתרגם אונקלוס: "וית אבטיחיא וכרתי".

הכרתי נקרא כך, רק משום שהוא צמח חסר קיום. כרות בעודו מחובר. אם כן, הבקשה שיכרתו אויבי ה' בצירוף לאכילת הכרתי, אינה משחק מילים כלל, אלא קשר עמוק למהותו של הכרתי. מהות המלמדת אותנו, שהצלחת הרשעים בעולם הזה זמנית ותחלוף במהרה.

סֶלְקָא (סלק עלים)

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אלקינו ואלקי אבותינו שִׁיסְתַּלְקוּ אִיבֵיךָ וְשִׁנְאֵיךָ וְכָל מִבְקָשֵׁי רְעֵתֵנוּ. סורו ממני כל פעלי און כי שמע יי קול בכיי. סורו סורו צאו משם טמא אל תגעו צאו מתוכה הברו נשאי כלי יי:

אכילת הסלקא גם היא, כמו אכילת הכרתי, נראית במבט שטחי, כמשחק מילים: סלקא משום שיסתלקו אויבי ה'. אלא שהתפילה שיסתלקו אויבי ה', תוך אכילת הסלקא, מקושרת גם היא למהותו של הסלקא.

ירק זה מופיע בדברי הגאונים, כירק בעל תכונות מיוחדות (תשובות הגאונים הרכבי סימן שצד): "תרדין בלשון ישמעאלי - סלק. אף הן מימיהן מתירין את הבטן, ויש בהן מירוק, ומועילין לפתח סיכור שבכבד, ומועילין בכאב הטחול".

גם בדברי חז"ל מופיע ירק זה, כבעל תכונות רפואיות¹⁵ (שבת קלג:): "דאמר שמואל: האי מאן דמשי אפיה ולא נגיב טובא - [נקטא]

¹⁵ אף על פי שתכונות אלו נכונות הן, אין כוונת חז"ל ללמדנו רפואות, וכפי שאומר הרמב"ם (הלכות עבודה זרה פ"א הלכה יב): "הלוחש על המכה וקורא פסוק

(נקטרו) ליה חספניתא. מאי תקנתיה? לימשי טובא במיא דסילקא¹⁶. ועוד אומרים חז"ל (עבודה זרה כח:): "חמה לחמה וסילקא

מן התורה וכן הקורא על התינוק שלא יבעת ... לא די להם שהם בכלל מנששים וחוברים, אלא שהן בכלל הכופרים בתורה שהן עושין דברי תורה רפואת גוף ואינן אלא רפואת נפשות שנאמר ויהיו חיים לנפשך".

כוונת חז"ל אינה אלא להשתמש ברפואות אלו כמשל, על מנת ללמד רעיון מוסרי, אמוני או קבלי. וכפי שאומר רב שרירא גאון (אוצר הגאונים חלק התשובות גיטין סח: סימן שעו): "ודאשאלתון למיכתב לכון הני אסותא דמי שאחזו קורדיקוס מן רב ושמואל עד פסאקא דמתניתין, האיך קיבלוהו ופירושו בלשון גרים. צריכינן אנן למימר לכון דרבנן לאו אסותא אינון ומילין בעלמא דחזונין כבזמניהון וכחד חד קצירא אמורינן ולא דברי מצווה אינון. הילכך לא תסמכון על אלן אסותא וליכא דעביד מינהון מידעם אלא בתר דמבדיק וידע בודאי מחמת רופאים בקיאים דההיא מילתא לא מעיקא לה וליכא דליתי נפשיה ל ידי סכנה. והכין אגמרו יתנא ואמרו לנא אבות וסבי דילנא דלא למעבד מן אילין אסותא אלא מאי דאיתא כגון קיבלא דקים ליה להווא דעביד ליה ביה עקתא. וכולהי מילי לא צריכינא לפרושנון וטעמי ליכא לגלואינון אלא מילי דחזינא דעמיקן עליכון התם".

וביתר ביאור, הדברים מופיעים בדברי הרמח"ל (מאמר על ההגדות): "צריך שתדע, שדברים רבים מעיקרי הסודות, ירמזום חז"ל בענינים מן הטבע או התכונות, וישתמשו מן הלימודים שהיו מלמדים בדורות ההם, אנשי החכמה הטבעית והתכונה. ואמנם, אין העיקר להם הענין ההוא הטבעי או התכוני, אלא הסוד שרצו לרמוז בזה. ועל כן, לא יוסיף ולא יגרע על אמתת הענין הנרמז, היות הלבוש המשליי הוא אשר הלבשוהו אמיתי או לא. כי הכונה היתה להלביש הסוד ההוא, במה שהיה מפורסם בדורות ההם בין החכמים. ואותו הענין עצמו, היה יכול להתלבש בלבוש אחר, כפי המפורסם בדורות אחרים. וכך היה מלביש אותו בעל אותו המאמר עצמו, אלו היה אומר אותו בדורות ההם".

¹⁶ תרגום: מי שרוחץ פניו, ואינו מנגבם כראוי, אוחזו החרס (מחלת עור בה העור נסדק). מהי רפואתו? שירחץ [פניו] הרבה בחליטת סלקא.

לצינא". ומפרש רש"י: "חמה לחמה - צנון יפה לחולי חמה"¹⁷.
וסילקא - תרדין. לזיקא - לשחפת צוננת".

אם כן, לירק זה ישנן תכונות מהותיות בעלות חשיבות גדולה: סלוק הפסולת מן הגוף, ורפואת הגוף. ואם כן, לא רק שמו של הירק מזכיר את סילוק אויבי ה', אלא תכונותיו הן אלו המבטאות ומזכירות זאת. במקרה זה, שמו של הירק אינו אלא ביטוי למהותו ותכונותיו, הנותנות לנו מקום לתפילה זו.

אולם, כאן המקום לשאול: מהו יתרונו של הסלקא על פני הכרתי?
אחר שכבר בקשנו שיכרתו אויבי ה', איזה מקום יש לבקש על כך שיסתלקו אויבי ה'?

לשאלה זו ניתן לענות בצורה פשוטה. להסתלקות האויבים ישנה עדיפות ותוספת על פני הכרתם: בכרתי, ישנו ביטוי רק לארעיות הרע, מוסיף עליו הסלקא שהוא **ביטול** הרע. הביטול הנצרך לשאריות הכריתה. לאותם הדברים שלא ניתן לכרות, בדומה לביטול החמץ, המבטל את החמץ אותו לא ניתן לבער (פסחים ח. מט. ועוד).

וזהי הרפואה המופיעה בסלקא, בדומה לנעשה בפריעה הנעשית לאחר המילה, וכפי שאומר השפת אמת (פרשת וירא תרמ"א): "וחז"ל דרשו הפסוק (תהלים סה, ה) 'אשרי תבחר ותקרב', על המילה (זהר לך לך צד:). והוא רמז למילה ופריעה. כי בחירה היא נגד המילה. שהערלה נכרתת, ממילא נתגלה במקום הזה קדושה, ונפתח על ידי

---

¹⁷ למי שיש לו ח"ס.

זה היכל מיוחד. וקריבה היא נגד הפריעה, כי יש שתי קליפות: יש שצריכין לרחק לגמרי כמו האיטורים, ויש יצר הרע בדברים המותרים. והיא קליפת הפריעה, שאינו יכול לבטלה לגמרי, רק להפריש עצמו ולהרחיק עצמו מאותו הקליפה גם כן.

תָּמַר

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אלקינו ואלקי אבותינו שיתמו איביך ושנאיך וכל מבקשי רעתנו. יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את יי הללו יה. ובחסדך תצמיח איבי וְהֶאֱבַדְתָּ כָּל צַרְרֵי נַפְשִׁי כִּי אֲנִי עֲבָדְךָ:

דוד המלך בזמירותיו, שנאמרו ברוח הקדש, מדמה את הצדיקים לתמר: "צדיק כתמר יפרח כפרו בלבנון ישגה" (תהלים צב, יג). מדוע נמשל הצדיק לתמר? במה דומה הצדיק לתמר?

לשאלה זו, מתייחס רבי אברהם אבן עזרא (תהלים צב, יג): "הגיד כי אויבי השם ואויביו¹⁸ יאבדו. ואויבי השם הם אויביו, כדרך - הלא משנאיך ה' אשנא. אמר הפך זה: צדיק כתמר - שהוא עומד שנים רבות, ואמר: רשעים - שהם רבים, וצדיק¹⁹ - כי הם מעטים. והמשילו בעץ נותן פרי הדר, גם יפרח וישגה כעץ החזק בלבנון, והוא הארוז. והמשיל הרשעים לעשב ולציץ השדה, שאינו עומד כי אם מעט".

---

¹⁸ של דוד המלך.

¹⁹ בלשון יחיד.

עץ התמר, הוא העץ המתפתח בתנאים הקשים ביותר - המדבר. לא זו בלבד, אלא שדווקא בתנאים אלו, מוציא העץ את המיטב: "אין מביאין ביכורים חוץ משבעת המינין, ולא מתמרים שבהרים ולא מפירות שבעמקים" (מנחות פד.). הביכורים, המובאים בית ה', צריכים לבא מן העידית. תמרים הגדלים בהרים, בתנאים הנצרכים לכל עץ רגיל כדי להתפתח, אינם מן המובחר, ואין להביאם לשם ביכורים.

הצדיק, בדומה לתמר, הוא העומד בתנאים הקשים, בנסיונות שהקב"ה מביא עליו. זאת בניגוד לרשע, שאינו עומד בנסיונות שהקב"ה מזמין לו.

התמר אינו משל לצדיק בלבד. "וְעִמָּךְ כָּלֵם צְדִיקִים" (ישעיהו ס, כא) - עם ישראל כולו נמשל לתמר: "זאת קומתך דמתה לתמר" (שיר השירים ז, ח), וכדברי חז"ל (מדרש תהלים מזמור כב אות יא): "מי זאת הנשקפה כמו שחר (שיר השירים ו, י), מי זאת, אלו ישראל, דכתיב זאת קומתך דמתה לתמר. כשהיו ישראל מהלכין במדבר, היה הארון מהלך לפניהם, שנאמר וארון ברית ה' נוסע לפניהם (במדבר י, לג)". עם ישראל, הנמצא ארבעים שנה במדבר, לא היה מתקיים אלמלא התמרים, הצדיקים המיוחדים המספחים את העם כולו לנחלת ה', שבזכויותיהם הגינו עליו.

בתפילתנו, אנו מבקשים שיתמו אויבי ה', בדומה לכל האילנות שאינם יכולים להתקיים במדבר, וכדברי דוד המלך: "יִתְּמוּ חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ" (תהלים קד, לה), "וּבְחֶסֶדְךָ תַּצְמִית אֵיבֵי וְהֶאֱבַדְתָּ כָּל צָרָי נַפְשֵׁי" (תהלים קמג, יב).

הצמתת האויבים אינה לשון מקרית, אלא המשך רציף להמשלת הצדיק לתמר. ההצמטה, פירושה כיווץ הנובע מהתיבשות (הערוך ערך צמת), אותה התופעה שהיתה מתרחשת באילנות, לו היו גדלים במדבר.

קרא

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּקַרַע רוּעַ גְּזֵר דֵּינֵנוּ וְיִקְרָאוּ לְפָנֶיךָ זְכוּיֹתֵינוּ:

על הקרא, מסביר רבי יעקב בעל הטורים (טור אורח חיים סימן תקפג. וע"ע ברש"י כריתות ו. ד"ה רוביא): "קרי מפני שממהר להיות גדל". הקרא, הוא פרי הצומח במהירות גדולה ביותר, ומכאן שמו: הקריאה, בשונה מדיבור ומאמירה, היא הכרזה פתאומית.

אנו מתפללים על כך שיקראו זכויותינו לפני ה' במהירות, בלא שתהיה אפשרות לקטרוג כל שהוא.

רוביא (שומשום, לוביה, חילבה)

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּרְבוּ זְכוּיֹתֵינוּ כְּרֹבֵיא:

פירושים רבים נאמרו על זיהויה של הרוביא. על כל פנים, המשותף לכל הפירושים הוא ריבוי הזרעים.

אנו מתפללים על כך שמעשינו הטובים, לא ישארו כמעשים בודדים ועקרים, אלא יהיו מעשים שעושים פירות, וכדברי חז"ל במשנה

(פאה פ"א משנה א): "אלו דברים שאין להם שיעור הפאה והבכורים והראיון וגמילות חסדים ותלמוד תורה אלו דברים שאדם אוכל **פירותיהן** בעולם הזה והקין קיימת לו לעולם הבא כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם".

אולם, הבקשה אינה מצטמצמת לפירות בעולם הזה, אלא גם לפירות לעולם הבא, וכדברי חז"ל (אבות פ"ד משנה ב): "בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה כבחמורה ובורח מן העבירה **שמצוה גוררת מצוה** ועבירה גוררת עבירה **ששכר מצוה מצוה** ושכר עבירה עבירה".

ואין הכוונה ששכר המצוה הוא מצוה אחרת, אלא: שמצוה גוררת מצוה - כך מנהגו של עולם, העושה מצוה אחת נוח לו לעשות אחרות, והמתחיל בעבירות קשה לפרוש מהם. ועוד, שכר מצוה מצוה - שמן השמים מסייעין ומזמינים ביד מי שעשה מצוה אחת שיעשה אחרת **כרי לתת לו שכר על שתיהן**. וכן שכר עבירה וכו'. פירוש אחר, שכר מצוה מצוה, שכל מה שאדם משתכר ומתענג בעשיית המצוה נחשב לו למצוה בפני עצמה, ו**נוטל שכר על המצוה שעשה ועל העונג וההנאה שנהנה בעשייתה**" (רבי עובדיה מברטנורא שם). זוהי הבקשה שאנו מבקשים ברוביא: שמעשינו הטובים, לא ישארו כמעשים בודדים, אלא יהיו מעשים שעושים פירות בעולם הזה ובעולם הבא.

רמז

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אלקינו ואלקי אבותינו שְׂיַרְכּוּ זְכוּתֵינוּ
כְּרֵמוֹן:

בתלמוד (סנהדרין לו.) מסופר, על רב כהנא שנשאל על ידי מין²⁰ אחד, על גדרים מסוימים בדיני צניעות: כיצד ייתכן שהתורה אינה חוששת לפריצה בקדושת ישראל, ושמה סייגים קלים בלבד לאיסור? על כך ענה לו רב כהנא: "התורה העידה עלינו סוגה בשושנים, שאפילו כסוגה בשושנים - לא יפרצו בהן פרצות." "סוגה בשושנים - גדורה בשושנים, כלומר: באזהרה קלה ובהבדלה מועטת הם נפרשין מן העבירה ואין צריך גדר אבנים להפסיקן, שאפילו אין רחוקין מן העבירה, אלא גדר שושנים מפסיק ביניהם, לא יפרצו בה פרצות" (רש"י שם).

כהמשך לדברים אלו, מביא התלמוד את דברי ריש לקיש ורבי זירא, המוסרים מקורות נוספים לכך, שעם ישראל לא יפרוץ פרצות בקדושה: "ריש לקיש אמר מהכא: כפלח הרמון רקתך (שיר השירים ו, ז) - אפילו ריקנין שבך מלאין מצוות כרמון. רבי זירא אמר מהכא: וירח את ריח בגדיו (בראשית כו, כז), אל תיקרי בגדיו אלא בוגדיו". אפילו על הבוגדים שבעם ישראל אומר יצחק אבינו: "רְאֵה יְיָ בְּנֵי כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוֹ ה'".

---

²⁰ כינוי זה הינו כינוי כללי בחז"ל לאדם הכופר במושגי האלקות (רמב"ם הלכות תשובה פ"ג הלכה ז), כגון אדם המאמין ביותר ממנהיג אחד לעולם, או אדם המגשם את הקב"ה. מתוך כך, השתמשו חז"ל בדרך כלל בשם זה, לכנות את הנוצרים (עייני ברש"י ברכות יב: ד"ה מינות. וברש"י מגילה כד: ד"ה שמא מינות).

רעיונות אלו, אינם תלושים מן המציאות. חז"ל מוסרים לנו דוגמא, על מנת להמחיש לנו, את ערכם של ה'ריקנין' וה'בוגדים' שבעם ישראל: "הנהו בריוני דהוה בשיבבותיה דרבי זירא, דהוה מקרב להו כי היכי דניהדרו להו בתיובתא. והו קפדי רבנן. כי נח נפשיה דרבי זירא אמרי: עד האידינא הוה חריכא קטין שקיה דהוה בעי עלן רחמי, השתא מאן בעי עלן רחמי? הרהרו בלביהו, ועבדו תשובה"²¹.

דברי חז"ל ש"אפילו ריקנין שבך מלאין מצוות כרמון", מלמדים אותנו שהתורה טבועה בעם ישראל בצורה עמוקה כל כך, עד שסייג קטן, אותו גודרים חז"ל, שומר על גדרי הקדושה, ואף כאשר ישנם יהודים שאינם קשורים לתורה, סופם שיחזרו בהם²².

באכילת הרימון, אנו מתפללים על כך שירבו זכויותינו כרימון: שירבו זכויותינו כאותם יהודים שלכאורה, רחוקים מתורה ומצות ועם זה הם כפלח הרימון - "רקנין שבכם רצופין מצות ומעשים טובים כרמון הזה" (שיר השירים רבה פרשה ד, ג).

קליפתו של הרימון אינה ניתנת למאכל, אבל תוכו רצוף אהבה. הפנימיות של הרחוקים ביותר בעם ישראל, רצופה מצוות ומעשים טובים.

---

²¹ תרגום: היו בריונים שהיו בשכנותו של רבי זירא, שהיה מקרב אותם כדי להחזירם בתשובה. והיו מקפידים עליו החכמים. כאשר נפטר רבי זירא, אמרו הבריונים: עד עכשיו היה רבי זירא מתפלל עלינו, עכשיו מי יתפלל עלינו? הרהרו בלבם, ועשו תשובה.

²² כל עוד לא נתייאש מהם.

ההכנסה של הרחוקים ביותר, בכלל ישראל, תוך יצירת איחוד של כלל ישראל סביב תורה ומצוות היא התשובה הטובה ביותר למקטרגים. בלק ובלעם הבינו זאת. הם הבינו כי האפשרות היחידה לקלל את עם ישראל, ח"ו, טמונה בעובדה שבלעם יראה את קצה העם. יהודים ברמה רוחנית כל כך נמוכה, עד שענני הכבוד היו פולטים אותם החוצה (תרגום יונתן בן עוזיאל במדבר כב, מא. ועיין שם ברמב"ן). יהודים שהם, כביכול, מחוץ לכלל ישראל. אולם, גם לגבי אותם יהודים, נאמר: "לא הִבִּיט אֶן בִּיעֶקֶב וְלֹא רָאָה עֲמֹל בְּיִשְׂרָאֵל ה' אלקיו עֲמוֹ וְהִתְרוּעֵת מִלֶּךְ בּוֹ" (במדבר כג, כא). וכפי שאומרים חז"ל: "כשראה בלעם היאך ישראל משמרים את המצוות הקלות, אמר מי יוכל לקלל את אלו שהם משמרים מצוות, וְשִׁמוֹ גִּלּוּף²³ עליהם, שנאמר ה' אלקיו עמו" (מדרש תנחומא פרשת בלק סימן כד).

דְּגִים

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אלקינו ואלקי אבותינו שִׁיִּרְבוּ זְכוֹתֵינוּ
כְּדָגִים: יש אומרים: שִׁנְפֹּרֶה וְנִרְבֶּה כְּדָגִים:

הנהוגים לקיים את הסדר לפני ברכת המוציא יברכו: בְּרוּךְ אַתָּה יי אלקינו מִלֶּךְ הָעוֹלָם
שֶׁהַכֹּל נִהְיָ בְּדַבְּרוֹ:

בתלמוד (בבא מציעא פד.) מסופר, על רבי יוחנן שהיה יושב בשערי טבילה, כדי שתסתכלנה בו בנות ישראל, וכך תזכנה לבנים יפי-תואר ותלמידי-חכמים כמותו. כאשר נשאל על ידי החכמים,

---

²³ = חקוק.

בעקבות כך, אם אינו חושש מעין הרע²⁴, ענה להם רבי יוחנן: "אנא מזרעא דיוסף קאתינא, דלא שלטא ביה עינא בישא, דכתיב (בראשית מט. כב): בן פרת יוסף בן פרת עלי עין²⁵, ואמר רבי אבהו: אל תקרי עֵלִי עין אלא עוֹלֵי עין". בניו של יוסף, נמצאים במדרגה שלמעלה מיכולתה של העין להזיק.

בהמשך דברי התלמוד, מוסיפים חז"ל מקור לכך שאין עין הרע שולטת בזרעו של יוסף: "רבי יוסי בר חנינא אמר, מהכא (בראשית מח, טו): וידגו לרב בקרב הארץ, מה דגים שבים מים מכסים אותם, ואין העין שולטת בהן - אף זרעו של יוסף אין העין שולטת בהן".

עין הרע יכולה להזיק רק בדבר הנראה. מתוך כך אומרים חז"ל (תענית ח:): "תנא דבי רבי ישמעאל: אין הברכה מצויה אלא בדבר שאין העין שולטת בו, שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמיך. תנו רבנן: הנכנס למוד את גרנו אומר: יהי רצון מלפניך ה' אלקינו שתשלח ברכה במעשה ידנו. התחיל למוד אומר: ברוך השולח ברכה בכרי הזה. מדד ואחר כך בירך - הרי זו תפלת שוא. לפי שאין הברכה מצויה לא בדבר השקול ולא בדבר המדוד ולא בדבר המנוי אלא בדבר הסמוי מן העין". מסיבה זו, אין עין הרע שולטת בדגים.

אנו מבקשים על כך שמעשינו הטובים יישארו סמויים מן העין ומתוך כך תשרה בהם הברכה.

---

²⁴ על משמעותה וכוחה של עין הרע, יש לעיין בדברי רס"ג המובאים בדברי רבי אברהם ן' עזרא (איוב א, ו), ובדברי רבינו מנחם מריקנאטי (ויקרא יט, ד).

²⁵ תרגום: אני בא מזרעו של יוסף, שלא שולטת בו עין רעה, שנאמר: "בן פורת יוסף, בן פורת עלי עין".

פעמים שאדם עושה מצוה, אך מקנאה או כתוצאה מסיבות אחרות, המעשה זוכה לפרשנות שלילית - "מְבַרְךָ רַעְהוּ בְּקוֹל גְּדוֹל בְּבִקְרֵי הַשָּׁפִים קִלְלָה תִּחְשָׁב לוֹ" (משלי כו, יד). בדומה לכך, פעמים שאדם זוכה לכך שמעשי ידיו מתברכים, אך כתוצאה מפרסום - הברכה אינה שורה בהם.

אנו מתפללים שירבו זכויותינו, ועם זאת, שתשארנה הזכויות סמויות מן העין, ומתוך כך תשרה בהם הברכה, ולא תתלווה אליהן תופעת לואי שלילית כלשהי.

[רֵאשׁ] [כְּבִשׁ]

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְקֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁנִּהְיֶה לְרֵאשׁ וְלֹא לְזֹנֵב: הַאוֹכְלִים רֵאשׁ שֶׁל כֶּבֶשׂ יוֹסִיפוּ: וְתִזְכֹּר לָנוּ אֵילוּ שֶׁל יִצְחָק אָבִינוּ:

תפילה זו, מופיעה בתורה (דברים כח, יג) כברכה הבאה לעם ישראל, כתוצאה משמירת התורה: "וַיִּתֶּן ה' לְרֵאשׁ וְלֹא לְזֹנֵב וְהָיִיתָ רַק לְמַעַלָּה וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה כִּי תִשְׁמַע אֶל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לְשֹׁמֵר וְלַעֲשׂוֹת". ומבאר הרמב"ן (שם) את הדברים: "וטעם לראש ולא לזונב - ביאורו, לראש לכל העמים ולא לזונב לאחד מכל הגוים, כי יתכן שיהיה לראש על עמים רבים וזונב לעם אחד נכבד ממנו. והנכון, שיתנך לראש, מעתה, ולא לזונב, עד עולם באחד מכל העתים. וכן רק למעלה - תמיד, ולא תהיה למטה - לעולם".

חתימת כל הבקשות, היא הבקשה המשלימה את כולן. הברכה החותמת את ברכות התורה בפרשת כי תבא, והתפילה שהכל תלוי

בה: שעם ישראל יהיה במקומו הראוי לו, ביחס למעמדו - "בְּנֵי בְּכָרֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות ד, כב).

מעמדו של עם ישראל, עם סגולה, מכריח שהוא יהיה לראש ולא לזנב: "אתה אומר 'זה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה' (דברים כו, יח), והיכן דְּבַר? - 'והייתם לי סגולה' (שמות יט, ה). כיוצא בדבר אתה אומר 'ולתתך עליון וגומר'²⁶ (דברים כו, יט), והיכן דְּבַר? - 'ונתנך ה' לראש ולא לזנב' (דברים כח, יג). 'ולהיותך עם קדוש ... כאשר דבר' (דברים כו, יט), והיכן דְּבַר? - 'והייתם לי קדושים וגו'' (ויקרא כ, כו) " (מכילתא דרבי ישמעאל בא מסכתא דפסחא פרשה יב ד"ה והיה כי תבאו).

בשעה שעם ישראל מבקש שנהיה לראש ולא לזנב, הוא אינו מבקש אלא שהקב"ה יתייחס אליו בְּדִין, כאל בנו בכורו. כאל בן בכור, שהוא הראשון במעלה, להוציא את רצון האב אל הפועל.

---

²⁶ הפסוק בשלימותו: "ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת ולהיתך עם קדש לה' אלקיך כאשר דבר".